

УДК 378:81'243:17.022.1

**ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ
МОВ**

**PRACTICAL PROVISION FOR THE FORMATION OF
PROFESSIONAL IMAGE OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN
LANGUAGES**

Прус Н.О.

кан. пед. наук,

доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

Здійснено аналіз досліджень щодо проблеми формування професійного іміджу сучасного викладача. Охарактеризовано особливості професійної діяльності викладача іноземних мов та його професійного іміджу. Доведено важливість забезпечення позитивної мотивації щодо формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов. Розкрито основні види і форми аудиторної та позааудиторної роботи з магістрами, що спрямовані на побудову їх професійного іміджу.

Ключові слова: професійний імідж, викладач іноземних мов, компоненти професійного іміджу, види і форми аудиторної та позааудиторної роботи.

Осуществлен анализ исследований по проблеме формирования профессионального имиджа современного преподавателя. Охарактеризованы особенности профессиональной деятельности преподавателя иностранных языков и его профессионального имиджа. Доказана важность обеспечения положительной мотивации для формирования компонентов профессионального имиджа преподавателя иностранных языков. Раскрыты основные виды и формы аудиторной и внеаудиторной работы с магистрами,

направленних на построение их профессионального имиджа.

Ключевые слова: профессиональный имидж, преподаватель иностранных языков, компоненты профессионального имиджа, виды и формы аудиторной и внеаудиторной работы

The analysis of research concerning the problem of formation of professional image of a modern teacher is carried out. The peculiarities of the professional activity of the teacher of foreign languages and his professional image are described. The importance of providing positive motivation for the formation of components of the professional image of the teacher of foreign languages has been proved. The main types and forms of classroom and extracurricular activities with Masters, aimed at building their professional image, are revealed.

Key words: professional image, teacher of foreign languages, components of professional image, types and forms of classroom and extracurricular activities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Трансформаційні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві охоплюють усі галузі життя. У зв'язку з підвищенням комунікації, розвитком інформаційних технологій, постійним налагодженням міжнародних відносин все більшої актуальності набуває іміджелогія, наука про технології особистої привабливості. Адже саме через створення іміджу в епоху ринкових відносин стає актуальним формувати в свідомості інших певне ставлення до об'єкту чи суб'єкту. Освіта не лишається осторонь. З'являється нова галузь педагогіки – педагогічна іміджелогія, що вивчає процеси формування образу педагога, розглядаючи його імідж як фактор успішності професійної діяльності та інструмент створення міжособистісних зв'язків та соціальних відносин [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постійна взаємодія викладача зі студентами обумовлює навчальний процес у вищому навчальному закладі. Викладач сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, оволодінню ними навичками самостійної роботи, формуванню умінь критичного мислення та практичного використання вивченого матеріалу. Відтак, професіоналізм, постійне вдосконалення педагогічної

майстерності, вироблення індивідуального стилю стають основним підґрунтям ефективної реалізації викладачем його функціональних обов'язків. В умовах постійного розвитку конкурентоспроможності питання становлення педагога, його професійної компетентності та професійної підготовки, проблема формування професійного іміджу майбутніх фахівців стають пріоритетними в педагогічній науці.

Так, проблеми формування професійної готовності сучасного вчителя іноземних мов стали предметом наукових розвідок Т. Бочарникової, М. Васильєвої, Л. Воротняк, О. Зеленської, М. Князян, Л. Морської та інших. Підготовку викладача вищого навчального закладу досліджували такі науковці: І. Батраченко, Л. Кайдалова, Г. Локарева, О. Лебідь, Т. Поясок, А. Самодрин, О. Тарнопольський. Питання формування іміджу педагога розкрито в дослідженнях українських науковців В. Бондаренко, Г. Бриль, Н. Гайдук, Т. Демчук, Т. Довгої, В. Зінченко, В. Ісаченко, І. Ковальової, Л. Мартинець, М. Навроцької, І. Ніколаєску, М. Навроцької, О. Попової, І. Розмолочикової, М. Сперанської-Скарги та інших.

Мета статті – розкрити форми, види та методи роботи, що сприятимуть формуванню професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Професійний імідж викладача іноземних мов зумовлений специфікою його професійно-педагогічної діяльності, яка залежить від особливостей дисципліни, що викладається. Адже викладач іноземних мов є посередником між різними культурами: він залучає студентів до ознайомлення з культурою і можливостями професійної галузі країн іноземної мови, формує лінгвокраїнознавчу компетентність і лінгвокраїнознавчий потенціал майбутніх фахівців; має можливості використовувати іншомовні джерела інформації, сприяючи виробленню в студентів навичок науково-дослідницької діяльності під час опрацювання такої літератури; спонукає до участі в міжнародних студентських заходах наукового, культурного характеру, створюючи широке коло взаємодії з іншомовними носіями (спілкування з іноземними колегами, участь у

міжнародних конкурсах, стажуваннях, конференціях, симпозіумах, семінарах); ініціює та організує міжкультурну взаємодію студентів з носіями мови, а також сприяє розвитку комунікативних навичок міжкультурного спілкування, мовленнєвої компетенції студентів [5, с. 8].

Отже, побудова позитивного уявлення про себе, власні професійні якості, внутрішній світ, позиція стають основою налагодження контакту з суб'єктами педагогічної взаємодії, допомагають завоювати авторитет, обумовлюють успішність професійної діяльності викладача. Саме тому професійний імідж викладача іноземних мов як інтегральна характеристика справжнього фахівця стає інструментом, за допомогою якого розкриваються його індивідуальні властивості, розвиваються та проявляються професійно значущі якості. Проте майбутні викладачі повинні розуміти, що створення позитивного професійного іміджу є складним поетапним процесом, який починається ще в студентські роки та триває протягом усього професійного життя, а основними показниками його ефективності стають не тільки його візуальна привабливість, а й емоційний стан, власна система цінностей та культура поведінки, впевненість в своїх діях, адекватна самооцінка, постійна активність щодо розвитку власних професійних якостей, відшліфовування особистісних характеристик.

З огляду на це, навчальний процес у магістратурі повинен бути побудований на засадах формування мотивації майбутніх викладачів до постійної роботи над собою з метою побудови позитивного образу справжнього педагога. Майбутні фахівці мають розуміти, що престиж професії та існуюче стереотипне уявлення залежить від постаті самого викладача, його ставлення до себе, студентів, дисципліни, яку викладає, до навчання в цілому. Тому в процесі забезпечення позитивної мотивації на формування компонентів іміджу загальні прийоми навчання повинні тісно переплітатися з нетрадиційними методами та формами організації навчальної діяльності [2].

Особливе значення для забезпечення позитивної мотивації на

формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних має організація не тільки аудиторної роботи, а й позааудиторної роботи магістрів, яка повинна спрямовуватися на поглиблення та закріплення набутих знань, застосування на практиці вивченого матеріалу. Позааудиторна робота містить елемент самореалізації та сприяє гармонізації внутрішніх та зовнішніх факторів формування професійної культури майбутніх фахівців, надає можливість реалізації внутрішнього потенціалу, розвитку творчих здібностей, формування самостійності, професійного самовиховання. Адже «розвиток особистості магістра характеризується становленням професійної спрямованості, підвищенням почуття обов'язку та відповідальності за успіх професійної діяльності, зростанням прагнення особистості досягти найвищих результатів у галузі своєї майбутньої професії, спрямованістю на самоформування професійно значущих якостей, готовності до майбутньої професійної діяльності» [1, с. 402].

Отже, першим кроком у формуванні мотивації магістрів може бути створення факультативу «Я – іміджмейкер», метою залучення студентів до якого є підвищення інтересу до професійного іміджу, уявлення себе іміджмейкерами, від діяльності яких залежить створення іміджу майбутнього викладача іноземних мов. Заняття факультативу спрямовуються на усвідомлення важливості створення професійного іміджу та розуміння основних принципів його формування.

З метою формування інтересу студентів до роботи з аудиторією, на яку орієнтована їхня професійна діяльність і з урахуванням ставлення якої слід формувати власний позитивний імідж, доцільно організовувати та проводити ділові ігри. «Гра дає змогу бачити успіхи, не помічати невдачі. І навпаки, успіх веде до перемоги, перемога до мотивації, мотивація – до бажання перемагати і до нових успіхів» [43, с. 244]. Ділові ігри наближають навчальний процес до реального життя, сприяють формуванню практичних умінь та навичок, забезпечують практичну спрямованість навчання [4, с. 242-243], дають можливість наблизитися до практичної діяльності. Адже ділова

гра є «засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів, методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособисте та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем [4, с. 243].

Так, студентам можна запропонувати гру «Вгадай професію», з метою більш детальної конкретизації спеціалізації представника педагогічної професії гру «Вгадай професійну спеціалізацію викладача», для закріплення результатів з формування інтересу до іміджу викладача іноземної мови гра «Якою є моя професія?», що передбачає використання стереотипних характеристик певних професій, які склалися у суспільній думці. Для того щоб магістри мали змогу проявити власний творчий потенціал, рефлексію, удосконалити навички іншомовної компетенції, а також закріпити лексику характеристик, що входять до структури іміджу, можна провести інтерактивне заняття-гру «Детектор брехні».

Для забезпечення позитивного ставлення і налаштованості студентів на формування позитивного професійного іміджу викладача іноземної мови є доцільним організувати та проводити дискусійні заняття, що «можливість рівноправної й активної участі кожного студента в обговоренні теоретичних позицій, пропонування рішень, в оцінці їхньої правильності й обґрунтованості» [3, с. 98], удосконалити навички підготовленого та непідготовленого діалогічного мовлення з поданих питань, допомогла навчитися аргументовано обстоювати власну точку зору, спростовувати або підтримувати позицію однокурсників, що сприяло зокрема й формуванню професійно-педагогічного компонента іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

З метою надання базових знань з педагогічної іміджелогії та формування цілісного системного уявлення студентів про суть і компоненти професійного іміджу викладача іноземної мови є необхідним поповнювати

зміст наявних дисциплін певними темами з педагогічної іміджології, акцентуючи увагу на усвідомлення студентами таких понять: імідж (індивідуальний та професійний), особливості іміджу, вербальні та невербальні засоби спілкування (кінесика, паралінгвістика, просодика, проксемика, ольфакторні знаки), «Я-концепція», «Я-реальне», «Я-ідеальне», «Я-дзеркальне», мовленнєва компетенція, педагогічна культура викладача, професійна компетенція, педагогічна рефлексія, емпатія.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом передбачає також виконання студентами завдань з самостійної роботи:

- 1) змоделювати професійний імідж викладачів різних дисциплін;
- 2) скласти тестові завдання до певних тем;
- 3) провести аналіз іміджу відомої людини: описати зовнішній компонент, особистісні характеристики та засоби їх формування;
- 4) написати есе про вплив особистісного іміджу на формування професійного іміджу;
- 5) навести приклади стереотипів сприйняття, що впливають на формування особистісного та професійного іміджу;
- 6) скласти опитувальник для виявлення вимог студентської аудиторії щодо візуального образу викладача;
- 7) написати невеликий твір-роздум на тему «Вплив зовнішнього вигляду викладача на формування першого враження та загального позитивного відношення студентів»;
- 8) підготувати міні-проект «Що необхідно змінити?»;
- 9) написати есе на тему «На занятті з іноземної мови»;
- 10) написати дослідження-роздуму «Позитивний професійний імідж – не данина моді, а професійна необхідність», в якому слід обґрунтувати необхідність формування професійного іміджу та розробити програму побудови іміджу

викладача іноземної мови на основні отриманих теоретичних та практичних знань з професійної іміджології;

11) скласти портфоліо;

12) підготувати презентацію на тему «Образ ідеального викладача іноземних мов».

У професійному та особистому житті викладача виникають різні складні ситуації, які впливають на самовладання та знижують ефективність навчального процесу. Для покращення загального емоційного стану, підвищення впевненості в собі та гармонізації внутрішнього світу майбутнім магістрам пропонуються спеціальні вправи-тренінги, що допоможуть звільнитися від негативних почуттів та сформуванню позитивний «Я-образ», підвищити впевненості в собі, розвинути швидку реакцію дій у конфліктних ситуаціях.

З метою більш детального вивчення особливостей створення візуального образу ділової людини з магістрами під час кураторських годин є доцільним розглянути такі питання:

- стилі одягу;
- принципи формування ділового гардеробу;
- типи обличчя та принципи корекції обличчя за допомогою зачіски та макіяжу;
- типи фігури та правила корекції фігури за допомогою кольорової гама й силуету;
- прикраси та аксесуари.

Не менш вагомим заохоченням виступає надана студентам магістратури можливість брати участь в студентських конференціях різного рівня, зокрема й міжнародних, під час яких магістри матимуть змогу представити результати власних наукових досліджень іноземною мовою, набути науково-дослідницький досвід, познайомитися зі студентами інших вищих навчальних закладів.

Однією зі складових частин професійної підготовки майбутніх фахівців

освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» є проходження педагогічної практики, під час якої магістри мають змогу ознайомитися з плануванням та організацією навчально-методичної, наукової роботи кафедри, відвідують лекції та практичні заняття викладацького складу кафедри, розробляють методичні матеріали для проведення лекцій і практичних занять, проводять лекційні, практичні заняття, відвідують, беруть участь у обговоренні та аналізі занять своїх колег. Отже, майбутній викладач отримує змогу стати активним учасником навчально-виховного процесу вищого навчального закладу, проявити власні професійні якості, навички та вміння педагогічної взаємодії, здатність прийняття самостійних рішень в реальних педагогічних ситуаціях, усвідомити важливість вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності, необхідність приділення особливої уваги формуванню кожного структурного компонента його професійного іміджу.

Висновки. Різноманітність видів та форм аудиторної та позааудиторної роботи сприяють розумінню необхідності постійної роботи над собою, що є основним чинником формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Київ: Либідь, 1998. 436 с.
2. Мартыненко О. В. Психологические аспекты формирования имиджа практического психолога. [Електронний ресурс] URL: <http://www.prosv.ru/metod/egorova/6.html>
3. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 472 с.
5. Прус Н.О. Формування професійного іміджу майбутнього

викладача іноземних мов: автореф. дис. ... кан. пед. наук: 13.00.04; ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля». Дніпро, 2017. 22 с.

6. Сперанська-Скарга М. А. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; ДЗ «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ, 2011. 20 с.